

„LEVENSWANDEL.”

Bij den uitgever *Ploegsma te Zwolle* verscheen dezer dagen een merkwaardig boek, waarop we meenen de aandacht te mogen vestigen, ook al stellen we op den voorgrond, dat het *niet* staat op den bodem van het Christelijk geloof.

Die laatste uitdrukking prikkelt tot protest, dat weten we, maar desniettemin kunnen we er niets van terugnemen, *wijl we nu eenmaal onder het „Christelijk geloof” niet kunnen verstaan, wat A of B er in gelieven te leggen, maar uitsluitend datgene, wat op het vaste fundament der apostelen en profeten is gebouwd, en Jezus Christus kent als den Zone Gods, overgeleverd om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking.*

„Levenswandel,” heet dit zeer ernstig geschreven boek, dat door de moderneren van vromen zin, zoowel in Duitschland als te onzent, met zeer groote ingenomenheid is ontvangen en . . . waaruit orthodoxe Christenen te hunner leering en — beschaming ook nog heel wat goeds halen kunnen.

Het is een boek van moderne opvatting.

Eén voorbeeld is genoegzaam ten bewijze daarvan. Wat „godsdiens” is, heeft onder ons volkomen zekerheid; we kunnen ons ontslagen achten, daar een definitie van te geven.

Nu herinnert de auteur aan de vaak gehoorde zegswijze: „Arbeid is godsdiens.” Stemt daarmee ten deele in, en zegt dan: „Slechts *die* arbeid is godsdiens, waarin de hoogste vermogens der ziel macht krijgen over de onbestendigheid onzer natuur. De eenvoudigste en nederigste arbeid kan zulk een godsdiens worden, en de fijnste en voornaamste arbeid kan den mensch verlagen, wanneer hij zonder nauwgezetheid en liefde wordt volbracht.”

Ieder onzer voelt, dat zich hier gedachten combineeren, die bij ons aanslag vinden . . . maar hij voelt tévens, met beide voeten te staan op het veld der vroom-moderne levensbeschouwing, die het voor ons alles-beheerschende wonder der „wedergeboorte” *niet* kent.

Toch is „Levenswandel” een uiterst merkwaardig boek, dat ook onze aandacht verdient.

Indien ooit, dan heb ik hier gezien, hoe heerlijk Gods „gemeene gratie” onder ’t mensdom werken kan, en hoe Hij Zijn Goddelijke kracht ten goede, bederfwerend, nog uitgaan laat in een verdorven wereld.

„Levenswandel” noemt zich een boek „voor jonge menschen.”

Wie in onzen tijd met het opkomend geslacht nader kennis maakt, vraagt vaak met een beklemd hart, waar we heengaan. Allang raakte de ware kennis Gods zoek, en daarmee ook de kennis der Godsopenbaring. Nog pas toonde een hoog-ontwikkelde vrouw als Dr. *Aletta Jakobs*, in haar reisbrieven uit Palestina, hoe droef onkundig zelfs zij was in de lectuur des Bijbels . . . lachend om haar eigen onkunde zelfs, die niet wist, wat een tienjarig kind op onze Christelijke scholen beantwoorden kan.

Toch bleef er nog een poos een soort van religieuze dampkring hangen om het van God afdwalend geslacht. Het zocht in een eigengemaakte godsdiens heul en voedde er de jonge menschen in op.

Maar dezen wierpen dra allen teugel der religie van zich.

En een goed deel van het opkomend geslacht is zóó vervreemd geworden, niet slechts van allen godsdiens, maar ook van tucht, van goede zeden, van vaste zedelijke grondbeginselen, dat het u bang kan worden om het hart. Het „Leidsch schandaal,” de ontgroening, toonde nog pas, tot wat uiterste, zelfs in de beste kringen, dit ontbinding-proces reeds gevorderd is.

Ja, openlijk wordt het gepredikt, dat de grootste levenswijsheid hierin bestaat, dat de hoogste moraal déze is: De mensch moet *zich uitleven*. Zichzelf geen enkelen breidel aanleggen. Elken teugel van zich werpen. Zijn zinnen, zijn zonden, zijn karakter en hartstochten vrij spel laten.

Onzedelijk wordt het genoemd, als de mensch, ook de *jonge mensch*, iets anders volgen zou dan de driften van zijn eigen — boos! — hart.

Met grooten ernst, waar ’t pas geeft met scherpe satyre, vaak met bruisende verontwaardiging, komt nu de schrijver van „Levenswandel” daartegen zijn protest stellen. Hij heeft er een open oog voor, hoe op deze wijze alle eer en deugd wordt vertrappt; alle vastigheid wordt ontwricht, en het maatschappelijk samenleven een hellevaart worden gaat.

Ziehier ’n enkelen greep: „Wie het *uitleven* predikt, die moet dan ook maar ronduit zeggen, wat er uitgeleefd moet worden: de geest of de driften? De luimen en grillen of het karakter? De zelfzucht of de liefde? Zal onze hoogere natuur zich vrij uitleven, dan moet de lagere natuur onthouding, verzaking en gehoorzaamheid leeren; wordt de lagere bevestigd en ontketend, dan moet de hooge verkwijnen.”

En: „De mensch kan zich slechts van de overheersching van de dingen buiten hem bevrijden, door van het geestelijke standpunt uit meedoogenlooze veroveringstochten in de wereld der begeerten, der aandoeningen en der hartstochten te ondernemen en alles tot vasallentrouw te dwingen, wat zich op eigen houtje wil uitleven.”

Het valt ons, Bijbel-menschen, niet moeilijk de teksten te vinden, waarin van Christelijk standpunt, in Schriftuurlijke taal, dezelfde gedachten worden vertolkt.

De schrijver heeft dan ook tot grondslag van zijn gansche werk gelegd de waarheid, dat er is een onveranderlijke, absolute zedeleer. Dat is de kracht . . . en de zwakheid van zijn boek!

Volkomen terecht zegt hij: „Er zijn ongetwijfeld zeer bepaalde en onveranderlijke hoofvoorwaarden voor het behoud en de verdere ontwikkeling van datgene, wat men maatschappelijke organisatie noemt.” Dat is de kracht van zijn boek.

Dit zijn wij volkomen met hem eens. *Als* hij nu maar die „hoofvoorwaarden” vond in de wetten, de inzettingen en de rechten des Heeren, Wiens geboden te onderhouden „grooten loon” geeft . . . niet het minst „voor het behoud en de verdere ontwikkeling der maatschappelijke organisatie . . .”

Maar dit doet hij *niet*. En dat is de *zwakheid* van zijn boek.

Immers: „het bepalen en erkennen van deze hoofvoorwaarden is een arbeid van eeuwenlange ervaring en een resultaat van den ziensblik der grootste persoonlijkheden . . .” Ach, de lezer merkt het al. Het recht des Scheppers, om Zijn onveranderlijke ordonnanties te stellen voor al het geschapene en dus ook voor het zedelijk leven van den mensch, erkent de schrijver niet! Maar nu is dit het merkwaardige, het aantrekkelijke, het voor ons vaak beschamende, dat de auteur schier op elk punt van het terrein des zedelijken levens precies tot dezelfde uitkomsten komt als de Christen, die biddend Gods Woord onderzoekt en vraagt: Wat wilt Gij, dat ik doen zal?

De geboden Gods worden gepredikt.

Met den meesten klem aangeboden als de éénige, die in staat zijn het menschelijk saamleven voor ontarding, voor verwording en vernietiging te bewaren. Het is zoo: Gods *Naam* wordt niet genoemd, en Hij wordt hier niet als hoogste Wetgever erkend, maar desondanks worden Gods *deugden* grootgemaakt, waar ook déze van het Christelijk geloof vervreemde schrijver den strijd tegen de zonde niet anders weet te voeren dan langs het pad van den wil Gods.

Zeer sterk komt dit uit, als de schrijver met groote teederheid, maar met evenveel beslistheid en kracht het „sexueele vraagstuk” bespreekt.

Op elk punt wordt hier de Christelijke moraal in ’t gelijk gesteld tegenover de humanistisch-heidensche begrippen, die zich steeds meer gaan baan breken onder ons volk.

De geest, zegt hij, moet in elk opzicht heerschen over het vleesch — ziehier wederom *kracht* en *zwakheid* tegelijk — de waarheid er van is duidelijk, maar zonder „wedergeboorte” absoluut niet op te volgen! De schrijver noemt dat „ziel-staling” en zegt dan: „Slechts langs zulk een weg der ziel-staling op groote schaal zullen de menschen rijp worden voor de liefde; — langs dezen moderneren weg echter worden zij rijp voor het herstellingsoord voor zenuwlijders.”

Waar er al ettelijken zitten . . .

Dat voor den jongen mensch „onthouding” onmogelijk of ook maar schadelijk zou zijn en dus de „prostitutie” een noodzakelijk bestanddeel onzer maatschappij, wordt uitvoerig bestreden. De „vrije liefde”? Hij kent slechts de *liefde*, die onafscheidelijk verbonden is aan de *trouw*; de liefde, „die gebonden is door de diep ernstige gevoelens van de trouw en de verantwoordelijkheid, en daardoor te kennen geeft, dat wij met een mensch te doen hebben en niet met een zwerfend dier.”

Levenswandel is wel een merkwaardig boek.

„Wie het nog niet uit den ondergang van de Heidensche wereld mocht weten, die zou het althans uit de vele teekenen van het moderne leven kunnen zien, hoe de natuur, aan zichzelf overgelaten, op het hellend vlak van steeds toenemende verfijningen onherroepelijk tot perversiteit ontaardt.”

Wie *zóó* spreekt, staat . . . niet verre . . . van het koninkrijk Gods. En toch, ach! wat is dat, bij zulk een boek, van zulk een schrijver, een weemoedige gedachte: „Tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het koninkrijk Gods niet zien . . .”

Ondanks onze critiek kunnen we echter een boek als dit *krachtig aanbevelen*, òók voor de jonge menschen in *onze* kringen.

Schier op elke bladzijde zien wij hier in den spiegel van Gods heilige Wet.

En ach! dat is zoo broodnoodig!

Zijn het dan jongelieden, die in de Waarheid onderwezen zijn, dan kàn het niet anders, of, als hun geweten wordt geraakt, dan zal de Wet, die hun hier vaak op zoo hoog-ernstige, aangrijpende wijze wordt voorgesteld, hen leiden tot Christus.

Ik heb gezien; ik heb genoten; ik heb me verblijd; ik sta in sommige opzichten vierkant tegen den schrijver over; ik heb ettelijke bladzijden van harte toegejuicht; ik heb me bedroefd en verheugd; ik ben in mijn geloof gesterkt; ik heb wederom de armoede van het ongelooft gezien

— Dat was de uitwerking op mij van „Levenswandel.”

P. Br.

LETTEREN EN TAAL.

V R A G E N B U S.

Brugman. — Brutus. — Cadmus. — Jurriaan. — Doodendans. Axioma. — Veemgericht. — Stiftschool. — Telegrammen.

Van V. te B. ontvingen wij ettelijke vragen:

1. Vanwaar de uitdrukking: „Hij kan praten als Brugman?”

Antw. — Brugman was een monnik, die op het eind der vijftiende eeuw als prediker door ons Vaderland trok, en vermaande tot bekeering. Hij had een eigenaardigen spreektrant en groote overredingskracht. In een zijner leerredenen b.v. zegt hij: „Het koninkrijk der hemelen is alzoo zoet, alsof deze kerke vol rijstebrij ware, met een goede tonne Delftsche butter daarinne.”

Op hem ziet de uitdrukking hierboven vermeld.

2. Vanwaar de uitdrukking: „Gij ook, Brutus?”

Antw. — Julius Caesar (50 v. Chr.) had een aangenomen zoon, Brutus. Bij den moordaanslag, in den Senaat op Caesar gepleegd, was ook Brutus onder de aanvallers. Diep ontroerd riep Caesar uit: „*Et tu, Brute!*” d. i. *gij ook, Brutus!* en zonk toen ineen.

3. Wat bedoelt Bilderdijk met „Kadmus' zwarte dochtertjes?”

Antw. — Kadmus was een Fenicische vorst, die de stad Thebe in Griekenland stichtte. Hij heet ook de uitvinder van het letterschrift. De dochtertjes zijn de letters.

4. Welk vers wordt met dat van Jurriaan bedoeld?

Antw. — Dit vers behandelt de reis van Jurriaan, die de wereld doortrekt en vertelt wat hij zag.

Het eerste vers luidt:

Als iemand verre reizen doet,
Dan kan hij wat verhalen.
Daarom nam ik mijn stok en hoed,
En ging terstond aan 't dwalen.

Koor:

Daar heb je gansch niet kwalijk aan gedaan:
Vertel het ons maar verder, heer Jurriaan.

Het tweede vers is:

De Noordpool werd het eerst bezocht;
Daar mocht het winter heeten.
'k Was blijde, dat ik op dien tocht
Mijn pels niet had vergeten.

Koor als boven.

Op de scholen was dit een geliefd lied.

5. Wat is een doodendans?

Antw. — In voorstellingen uit de middeleeuwen treft men vaak zulk een „dans” aan. De Dood gaat of danst voorop, en achter hem volgt een lange rij van menschen uit allen rang en stand: vorsten, geestelijken, krijgslieden, geleerden, tot bedelaars toe. Jongen zoowel als ouden moeten mee. Als ik mij niet bedrieg, kan men o. a. te Bremen zulk een doodendans zien afgebeeld. Een jong kind spreekt daarbij in het Nederduitsch, dat zoo zeer op onze taal gelijk:

O dood, hoe soll ik dat verstaan:
Ik mot dansen en kan niet gaon.

6. Wat is een axioma?

Antw. — Daardoor verstaat men een stelling of waarheid, die *zóó* duidelijk is, dat zij geen bewijs behoeft, b. v. $2 \times 2 = 4$. Als $A = B$ en $B = C$, is ook $A = C$.

7. Wie wordt met den geleerde „Gulielmus Coddeus” bedoeld?

Antw. — Coddeus of eigenlijk Van der Kodde was in 't begin der 17e eeuw hoogleeraar te Leiden, doch werd wegens Remonstrantisme afgezet.

8. Wat is een veemgericht?

Antw. — De veemgerichten waren geheime, niet door den Staat ingestelde rechtbanken, die in de Middeleeuwen in West-Duitschland ontstonden. De rechtsbedeeling liet toen veel te wenschen. De veemgerichten vergaderden veelal in 't geheim. De leden kenden elkaar aan bepaalde teekens. Zij gaven aanleiding tot allerlei ongerechtigheden, en zijn bij betere toestanden in het midden der 17e eeuw geheel verdwenen.

9. Wat is een Stiftschool?

Antw. — „Stift” = sticht of stichting. (Vergel. graft = gracht; heft = hecht.) Een stift is een oud kerkelijke, veelal Roomsche instelling, iets als een klooster b.v., waaraan een school of andere instelling kan verbonden zijn.

Op bladz. 305 van „De Lelie van ons Vorstenhuis” staat: „Brunynck, zijn secretaris, zat te wachten met een grooten stapel brieven en „telegrammen” voor zich op tafel.” Mijn vraag is, of er in den tijd van Prins Willem van Oranje reeds sprake was van „telegrammen,” en zoo neen, wat mag dan met „telegrammen” bedoeld zijn?

J. J. L. D.

Antw. — Natuurlijk is dit verkeerd vertaald. Door „telegram” verstaat men iets anders dan hier bedoeld wordt. Waarschijnlijk is hier sprake van korte mededeelingen in *cijferschrift*, dat oningewijden niet konden lezen.

A. J. H.